

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ФАКТОР НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація

У роботі здійснено теоретичне узагальнення і представлено нове вирішення наукової задачі щодо удосконалення науково — технологічного розвитку промислового комплексу на засадах процесу реструктуризації та підвищення ефективності регулювання цих процесів державою. Це знайшло відображення у розробці теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій з даної проблематики.

Ключові слова: концепція, економічна безпека, науково — технологічний розвиток, реструктуризація, промисловий комплекс, машинобудування.

I. Вступ. Тенденції і явища, що сьогодні багато в чому визначають стан української економіки — структурні і галузеві проблеми виробництва, його велика ресурсна залежність, ситуаційність економічного росту, необхідність диверсифікованості, погроза спаду в зв'язку з нестабільністю паливоенергетичного ринку, перевага неконкурентноздатних товарів і послуг, що виробляються у країні, — являють собою, насамперед, наслідок низького рівня її науково — технологічного розвитку. Однією з основних невирішених проблем залишається відсутність умов для того, щоб вже існуючі науково — технологічні досягнення стали об'єктом економічних відносин. Власне, об'єднання відокремлених ланок “наука” і “виробництво”, спрямоване на технічну і технологічну модернізацію національної економіки, і є головною задачею інноваційної діяльності, яку продекларовано у якості стратегічної цілі економічної політики держави в найближчій перспективі. І з цієї точки зору тут не можна обійтися без інструмента реструктуризації.

II. Постановка завдання. Метою дослідження є розробка концептуальних основ, щодо реструктуризації промислових підприємств в умовах науково — технологічного розвитку вітчизняної економіки.

* ст. викл. Іллічівського Науково-навчального центру Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Методологічною основою дослідження є наукові та методичні принципи інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки, принципи реструктуризації, закони структурної перебудови економічних процесів.

III. Результати. Глибокі сутнісні протиріччя нинішнього цивілізаційного процесу висувають особливі вимоги до довгострокової соціально-економічної стратегії в Україні. Необхідно скорегувати загальну спрямованість трансформаційного процесу, придати йому сучасні цивілізовані форми, знайти такі шляхи і механізми входження у світову економіку, які б дали можливість скористатися позитивними наслідками глобального розвитку й одночасно мінімізувати економічні й особливо соціальні труднощі, зв'язані з адаптацією національної економіки до закономірностей світової господарської системи.

Обраний стратегічний курс на інноваційний розвиток ґрунтується на структурній перебудові економічних галузей, технологічному відновленні промисловості, широкому використанні досягнень науки і техніки. Реструктуризація є не тільки засобом, що дозволяє активізувати науково — технологічну діяльність окремих підприємств, що, у свою чергу, переслідує мету не тільки адаптації до ринкових умов господарювання і підвищення конкурентноздатності самого підприємства, але і державні цілі: створення конкурентноздатних виробників і підвищення ефективності суспільного виробництва; ріст надходжень у держбюджет, зниження рівня безробіття, реалізація найважливіших державних програм і ін. Вона по своїй суті також є формою науково — технологічної діяльності.

Відзначимо, що в машинобудуванні мають свої особливості здійснення зазначених процесів. І на сучасному етапі передбачається:

- розукрупнення виробництва і блокування можливості утворення нових монопольних структур;
- урахування при формуванні нових організаційних структур управління необхідності плавного переходу від твердих вертикальних зв'язків до гнучким горизонтального між підприємствами, кооперованими в технологічному відношенні;
- упровадження конкурсної системи розробки проектів створення прогресивних видів машин і устаткування;
- лібералізація імпорту машин і устаткування, широка участь підприємств вітчизняного машинобудування в міжнародній кооперації і спеціалізації виробництва.

Таким чином, системне і комплексне дослідження і розробка як загальних, так і часткових проблем по складових елементах системи "наука — техніка-виробництво" дозволяє прискорювати темпи науково-технологічного розвитку, підвищувати ефективність, зменшувати витрати ресурсів, скорочувати терміни впровадження результатів, підвищувати якість виконання робіт, забезпечувати раціональну динаміку випуску виробів, порівнюючи при цьому потреби і пропозиції.

У минулому десятилітті як засіб, що дозволяє втілити переваги систем такого типу і почав використовуватися механізм реструктуризації. На практиці під терміном "реструктуризація" звичайно розуміють поділ підприємства на складові частини, тобто розподіл цілісного майнового комплексу і створення декількох автономних суб'єктів господарювання. Ці процеси підкріплені відповідною законодавчою і методичною базою [1-4].

Зроблений аналіз показав, що, з одного боку, процеси реструктуризації виконують важливу профілактичну роль у період суспільної кризи у вітчизняній економіці, з іншого боку, дозволяють просанувати суб'єкти господарювання в умовах нестабільного економічного середовища

Сьогодні взаємозв'язок між новими технологіями і створенням економічного багатства, завоюванням ринків і створенням робочих місць вимагає інтегрованого й інтерактивного підходу, а також об'єднання наукових, технологічних, соціально-економічних і культурних аспектів у ринковому середовищі, що швидко розвивається.

Серед основних причин, що вимагають проведення заходів щодо реструктуризації виділяють:

1. Трансформацію економічної системи України відповідно до інноваційної моделі і потреби в суспільстві пристосування до неї.
2. Нераціональну приватизацію підприємств, що носила в Україні стохастичний характер, однак не тільки не привела до досягнення головної мети — створенню ефективного власника і підвищенню фінансово-економічних результатів діяльності підприємств, але більш того, мало місце зниження рентабельності промислової продукції
3. Розвиток інституту банкрутства. Сучасна реструктуризація може бути способом запобігання банкрутства, може здійснюватися в процесі санації, або на стадії його ліквідації з метою найбільш вигідної реалізації його майна.

4. Необхідність подальшої демонополізації української економіки.
5. Необхідність як найшвидшої реструктуризації підприємств військово-промислового комплексу.

І, нарешті, що є предметом даного дослідження, необхідно окремо виділити одну з найважливіших причин, яка вимагає негайного розв'язання — подолання науково — технологічного відставання промислового комплексу, що торкає, по суті, економічну безпеку всієї держави

Процес реструктуризації може бути представлений у виді послідовності наступних дій:

1. Аналіз зовнішнього середовища і стану досліджуваного підприємства.
2. Вибір форми і методу процесу реструктуризації.
3. Розробка комплексу програмно — цільових підходів до програми реструктуризації.
4. Управління процесом реструктуризації.
5. Моніторинг процесу реструктуризації.

Аналіз здійснених програм реструктуризації, у тому числі за участю автора, дозволяє зробити висновок про те, що даний інструмент санації вітчизняних підприємств уже досить апробований (таблиця 1). Узагальнена схема реструктуризації на обстежуваних підприємствах має такий вигляд (рисунок 1).

З метою ефективного науково — технологічного розвитку, у рамках створення нових організаційно — економічних структур, автором рекомендуються наступні заходи:

А. Мобілізація внутрішніх резервів суб'єктів, що хазяюють. Інструменти, які використовуються: чекова форма розрахунків, гарантійні зобов'язання погашення заборгованості третьою стороною і страхування від несвоєчасності надходження платежів, простий і перекладний векселя, комерційний кредит продавцеві, залоговою системою гарантій виконання зобов'язань, факторинг, форфейтинг.

Б. Організаційна трансформація й інноваційні холдинги (організація дочірніх підприємств на базі стійко працюючих виробництв).

В. Інтеграція фінансового і промислового капіталів у рамках ПФГ, спрямованого на підвищення інвестиційного потенціалу (для ПФГ машинобудівного профілю правильно зробити акцент на створення інноваційних центрів (технопарків) по різних піонерним наукомістким розробкам).

Таблиця 1

Досвід реструктуризації окремих промислових підприємств

Підприємства на початку проведення реструктуризації	Основні проблеми	Обрана стратегія реструктуризації	Основні результати
ВАГ «Мікрон», верстатобудування	— недостатня орієнтація на споживача; — неефективна обробка замовлень; — невідповідна якість продукції; — недостатньо чітке визначення обов'язків відділів підприємства; — погане спостереження за щоденними операціями	— створити структуру підприємства, орієнтовану на роботу зі споживачами; — установити строгий контроль за якістю продукції; — раціоналізувати транспортні маршрути; — скоротити бартер	— створено об'єднаний відділ маркетингу; — транспортні витрати зменшені на 40%; — оптимізація замовлень; — моніторинг виробничого процесу
ВАГ «СОМ», для устаткування для будівництва	— продажі цілком залежать від бартерних угод; — проблеми в русі грошових коштів, що тягнуть за собою тривалі затримки у виплаті зарплати; — залежність від одного споживача; — недостатня якість продукції	— збільшити продаж за гроші; — різноманітнити базу споживачів; — активізувати зусилля по вивченню ринку (маркетингові дослідження); — провести аналіз продуктового портфеля і витрат по виробництву продукції	— створено маркетинговий центр із системного матеріального стимулювання; — обсяг річних продажів збільшився на 50% (в основному за рахунок експорту); — щомісячні виплати зарплати — нові замовлення на експорт

Продовження табл. 1

Підприємства на початку проведення реструктуризації ВАТ «ОС», верстатобудування	Основні проблеми – нерациональне планування заводу, що не дозволяє ввести гнучке виробництво; – відсутність комерційного відділу; – дуже обмежена номенклатура продукції, що випускається; – негнучка організаційна структура підприємства	Обрана стратегія реструктуризації – стати повнофункціональним постачальником на ринку країн СНД; – одержувати прямі замовлення на ринок експорту; – укладати договори з декількома західними партнерами; – розвивати організаційно- структурні форми управління	Основні результати – за перші шість місяців відбувся ріст продажів на 50%; – проведено нове гнучке планування підприємства; – збільшено номенклатуру продукції; – проведено організаційне проектування й утворені бізнес-одиниці
---	--	--	--

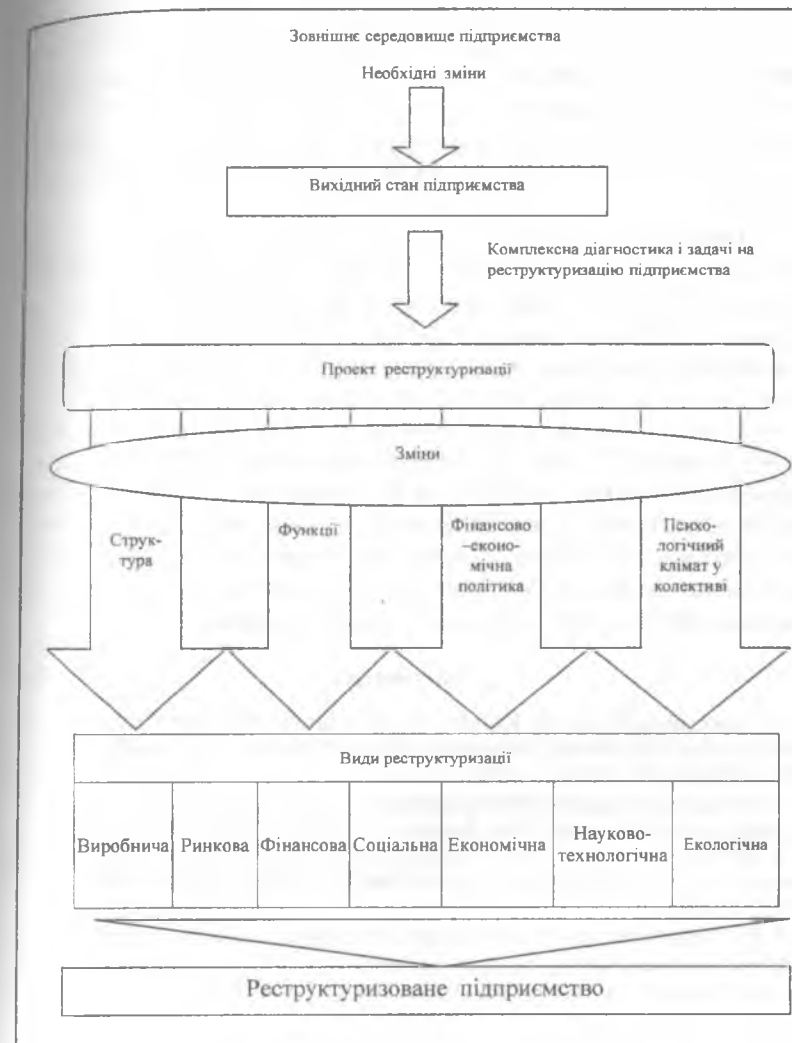

Рис. 1. Принципова схема реструктуризації підприємств

Г. Формування регіональних органів управління інвестиційною діяльністю (асоціація економічної взаємодії ряду областей, що координує міжвідомчу раду з регіональної інвестиційної політики, регіональна інвестиційна асоціація).

Д. Комплексне використання фінансових джерел (виключити “синдром витратності”, перехід до фінансування науки з позабюджетних фондів, селективна фінансово — кредитна політика та ін.

Е. Формування науково — виробничих комплексів (технополісів): інноваційні центри науково — дослідницькі парки, технологічні парки, технологічні центри, конгломерати технопарків і наукових парків.

IV. Висновки. У процесі підвищення науково — технологічного потенціалу суб'єкта, що халяює, бажано задіяти можливо більше число наявних у розпорядженні науки інструментів, у тому числі інструмент реструктуризації. Ціль такого процесу повинна враховувати перспективи розвитку України, основних галузей економіки та регіону щодо реалізації таких стратегічних пріоритетів, як забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку, соціальна переорієнтація економічної політики, створення передумов для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі. Реформування підприємств є головним і обов'язковим елементом науково — технологічного розвитку та відновлення економічного зростання в країні. І з цієї точки зору тут не можна обійтися без інструмента реструктуризації.

Література

1. Європейський вибір. Концептуальні напрями стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки // Урядовий кур'єр. — 2002. — №24. — С. 3-9.
2. Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — №37. — С. 770-776.
3. Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1998. — №7. — 45с.
4. Методика разработки планов реструктуризации государственных предприятий и организаций. Приказ Агентства по вопросам предупреждения банкротства предприятий и организаций от 02. 06. 1997 г.